

**LUFFIA FERCHAULTELLA (Stephens, 1850), EEN
NIEUWE SOORT VOOR DE BELGISCHE FAUNA
(Lep., Psychidae)**

(Hans HENDERICKX)

In december 1978 ontdekte ik bij een speurtocht naar Solenobia's enkele vreemde psychidenzakjes op eiken en tamme kastanjes langs een weg, amper 500 meter van mijn woonplaats.

Oppervlakkig gezien vertoonden de zakjes grote gelijkenis met bepaalde Solenobia-soorten (o.a. lichenella), maar omdat hun dwarsdoorsnede volkomen rond was, vermoedde ik dat het hier om een ander lid van de Psychidae ging (Solenobia-zakjes zijn steeds min of meer driehoekig, hoewel er uitzonderingen voorkomen). De 6 mm lange zakjes waren bedekt met de korstmossen van de ondergrond, en vertoonden niet zelden een lichte ringvormige tekening. De breedte was in het midden ongeveer 2 mm, en naar de zakuitgang toe versmalde de zak sterk, zodat de indruk van een puntmuts gewekt werd.

De soort bleek zeer algemeen op de door uitlaatgassen van auto's sterk vervuilde stammen voor te komen, en ook op de iets verder van de weg afgelegen populieren was ze terug te vinden. Nog verder van de weg verwijderd was het bijna onmogelijk om nog exemplaren te vinden.

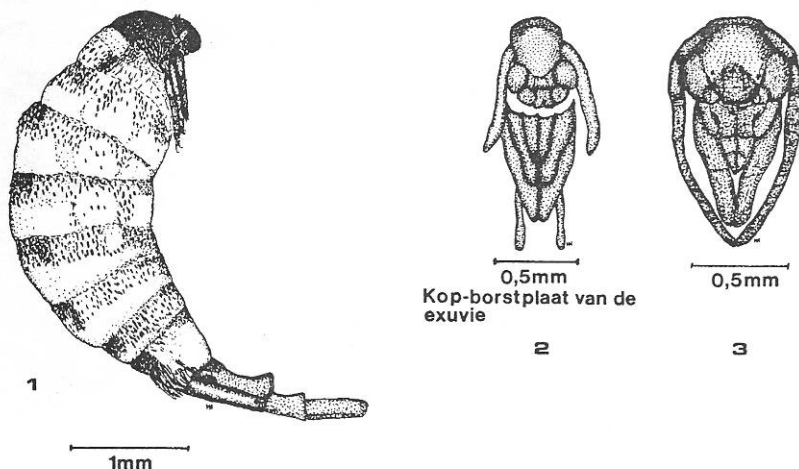
Alle ter plaatse geopende zakjes bevatten lege pophuiden, en in de hoop de soort te kunnen determineren aan de hand van de kopborstplaat nam ik enkele tientallen exemplaren mee. Bij de dissectie kwam aan het licht dat alle zakjes vrouwelijke pophuiden bevatten, zodat het hier waarschijnlijk een parthenogenetische soort betrof. Ook het plaatselijk in groot aantal voorkomen pleitte in die richting. Omdat op de (erg verweerde) pophuiden geen vleugelscheden te vinden waren, moest ik de mogelijkheid dat het om een lid van de Microlepidoptera (Coleophoridae) ging uitsluiten. De afwijkende vorm van de borstplaat met de korte sprietscheden (zie figuur 2) sloot tevens de mogelijkheid uit dat het om een Solenobia zou gaan. De Solenobia-wifjes schuiven hun pophuid trouwens uit de zak, terwijl bij deze soort de pophuid erin bleef.

Hierop maakte ik een tekening van de borstplaat en stuurde deze samen met enkele zakjes naar Peter HATTENSCHWILER in Uster (Zwitserland), die de soort als Luffia ferchaultella determineerde. Deze soort is inderdaad parthenogenetisch. Het was nu nog slechts een kwestie van afwachten wanneer zich levende exemplaren zouden vertonen.

In het voorjaar van 1979 vond ik op de meeste vindplaatsen de zwarte larven van deze soort, die hun typische zak als een kromme puntmuts over de stammen zeulden. Begin juli verpopten de meeste van deze exemplaren, en enkele popjes werden meegenomen in de hoop er imago's uit te kweken. Alle exemplaren werden in reageerbuisen gestopt, waar de temperatuur en de vochtigheidsgraad ongeveer gelijk gehouden werd aan die in de natuur.

Op 15-07-1979 ontpopte dan eindelijk het eerste imago, dat zoals de meeste soorten uit de onderfamilie Psychinae buiten op de zak ging zitten. De tekening (zie figuur 1) werd aan de hand van dit exemplaar gemaakt.

Later ontpopten nog enkele exemplaren, en van de enkele waar ik vlug genoeg bij was om te beletten dat ze hun eieren in de zak zouden afzetten (alle parthenogenetische Psychidae zetten onmiddellijk na het uitkomen de eieren terug in de zak af en verschrompelen dan tot een nietig klompje) werden alcoholpreparaten gemaakt (50 % alcohol). Het afgebeelde exemplaar miste reeds een deel van de achterlijfsharen, die bij de afgezette eieren in de pophuid gevoegd worden om te beletten dat deze door de zakopening naar buiten rollen.

Figuur 1 : Het wijfje van Luffia ferchaultella met reeds gedeeltelijk onthaard achterlijf.

Figuur 2 : Kopborstplaat van de exuvie van Luffia ferchaultella.

Figuur 3 : Kopborstplaat van een Solenobia sp.

Tot nu toe heb ik geen enkele vermelding van deze soort voor België kunnen vinden. J. BOURGOGNE deelde mij schriftelijk mee eveneens geen vermelding voor België te kennen, maar hij vermeldde dat de soort op verschillende plaatsen in Frankrijk op bomen en rotsen gevonden is ("p.e. commune aux environs de Paris"). G. SWOBODA, die ferchaultella in 1977 voor Duitsland ontdekte, kon ook geen vermelding voor België vinden. In Luxemburg is de soort nog niet gevonden. Volgens LEMPKE komt de soort in Nederland in verscheidene provincies voor, uitsluitend op boomstammen. Het voedsel zou uit korstmossen (Lecanora sp.) bestaan.

Wat de verspreiding in België betreft, vermoed ik dat de soort in het noorden vrij algemeen is op bomen langs wegen. Ze komt tevens zeldzaam voor op muurtjes, in populierenbossen en dennenaanplantingen. Ik vond ze reeds te Bokrijk (Limburg), Genk (Limburg), Sint-Gillis-Waas (Oost-Vlaanderen), Puurs (Antwerpen), Mol (Antwerpen). Ook kreeg ik zakjes van Filip ROBBEN die op 20-07-1979 gevonden waren te Schaffen (Brabant). W. DE PRINS vond enkele zakjes op een eik dichtbij het centrum van Hasselt (Limburg) op 04-07-1979.

Zoals ik reeds schreef is ferchaultella vooral door de doorsnede van de zak en de afwijkende vorm van de kopborstplaat van Solenobia-soorten te onderscheiden. Bij een eventuele vondst van twijfelachtige exemplaren is het daarom steeds raadzaam een borstplaatpreparaat te maken. De figuren 2 en 3 tonen het onderscheid tussen de borstplaat van ferchaultella en die van een Solenobia-soort.

Andere vondsten of inlichtingen over deze soort in België mogen steeds naar mij doorgestuurd worden; misschien kunnen we in de toekomst wat meer klaarheid scheppen in verband met de exakte verspreiding in België.

Literatuur :

FORD, L.T. : The Psychidae, in Proc. & Trans. R. Lond. Ent. & Nat. Hist. Soc., 1945-1946, p. 103-110.

FORSTER, W. & WOHLFAHRT, T. : Die Schmetterlinge Mitteleuropas, III, Spinner & Schwärmer, 1960, p. 189-190.

McDONNOGH, R.S. : The morphology of Luffia ferchaultella (Stephens) and a comparison with Luffia lapidella (Goeze) (Lep., Psychidae), in Trans. Soc. Brit. Ent., 7, 1941, p. 191-209.

SWOBODA, G. : Luffia ferchaultella Stephens, 1850 (Lep., Psychidae) auch für die Bundesrepublik Deutschland nachgewiesen, in Mitt. Arbeitsgem. rhein.-westf. Lepidopterol., 1 (2) 1978, p. 56-60.

Résumé : L'auteur a trouvé beaucoup d'exemplaires de Luffia ferchaultella, une espèce nouvelle pour la faune belge. Il présume que cette espèce est largement répandue dans le nord du pays sur les troncs des arbres aux bords des routes.

Summary : A new species for the Belgian fauna is mentioned : Luffia ferchaultella. This species seems to be widespread and common in the northern part of the country where it occurs on the trunks of trees along the roads.

H. HENDERICKX : Wandelweg 11, 2400 MOL.